Universität Bremen

"Türkiye'deki Kadın Hareketlerinin Farklı Şehirlerde Karşılaştırılması" Araştırma Projesi Raporu

III.1.B. (Feminist) Kadın Hareket(ler)i: Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Uzmanları için Tanım Önerileri

Charlotte Binder & Yasemin Karakaşoğlu

Eylül 2017

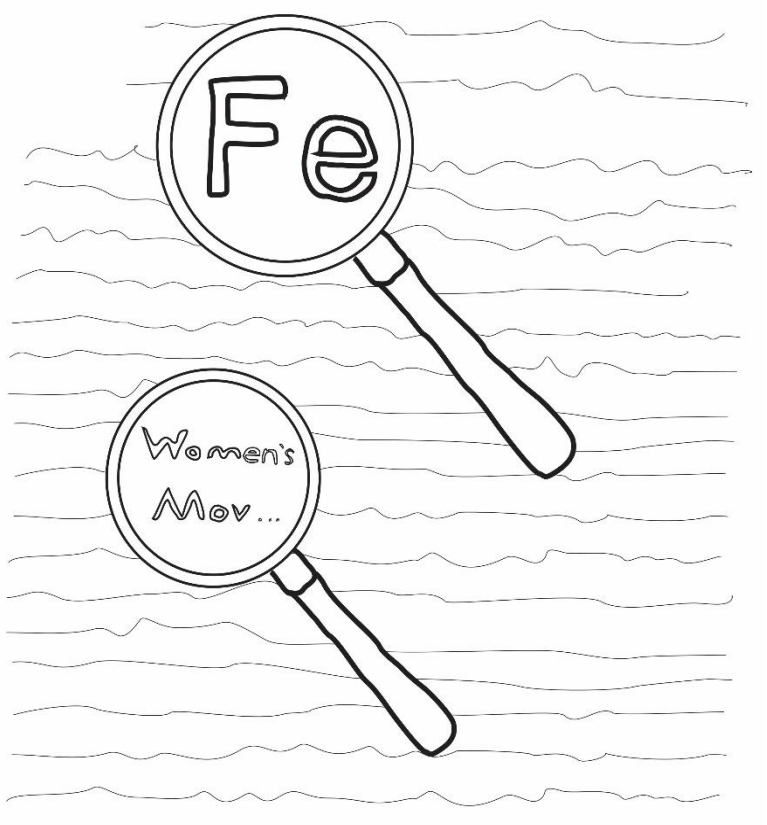

blickwechsel
Studien zur zeitgenössischen Türkei
Ein Programm der Stiftung Mercator

III.1.B. (Feminist) Kadın Hareket(ler)i? : Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Uzmanları için Tanım Önerileri

Ulusaşırı, çoğulcu toplumsal düzenlemelere dikkat eden bir kadın hareketleri kavramı tanımı, hem kültürel ve sosyal değişkenler kümesine hem de yeni toplumsal hareketler[1] hakkındaki araştırmaların son durumlarına dikkat etmeli. Aynı zamanda normatif bir değerlendirme içinde değil, aksine amprik olarak açık olmalı. Helma Lutz izinde ilerleyen Lenz, kadın hareketlerini bu yüzden şöyle açıklamaktadır:

> [Kadın hareketleri] […] farklı sosyo-tarihsel çevrelerde gelişen, harekete geçiren kolektif aktörlerdir. İçlerinde (toplumsal) cinsiyet ilişkilerinin ve buna bağlı olarak toplumsal eşitsizlik ve değersizleştirmenin temel bir dönüşümü için kadınların gerekli katılımını destekleyen kişiler vardır. [Bu kişiler] egemen durumdaki toplumsal cinsiyetlenmiş modelleri, normları ve söylemleri eleştirirken yeni biçimlendirmeleri beraberinde getirebilecek alternatifler yaratırlar. Kadın hareketleri modernleşme süreçlerinde kendilerini ifade ederken destekledikleri, etkiledikleri ya da engel oluşturdukları ve başka yönlere yönelttikleri sürece modernleşme süreçlerine çeşitli anlamlarda katkı sunarlar […] (2010: 867–868).

Lenz tanımlamasında kadın hareketlerinin "eylem teorisiyle alakalı yönelimlerinin" yani "pratiğin (harekete geçirme ve kolektif eylem)" altını çizer. "Kişiler" kavramıyla, "kolektif hareket eden özneler"e atıfta bulunurken, "kadın hareketi ve bireyselleşme arasındaki karşılıklı ilişki" ile örneğin; "çalışan kadınlar, anneler, lezbiyenler, göçmenler ve hatta erkeklerin" kendi sosyal konumları ışığında beraberlerinde getirdikleri "farklı deneyim ve taleplerden, çıkarlardan" bahseder. Buradan yola çıkarak Lenz, "farklı sınıfsal, etnik ve kültürel

[1] Tarihsel ve sosyal bir fenomen olarak kadın hareketleri, yeni toplumsal hareketler tarafından geliştirilmiş teoriler ile açıklanır. (Yeni) toplumsal hareketler kavramını açıklamak için bir dizi tanımlama vardır (Lenz&Paetau, 2009: 37). Bu çalışmanın çerçevesi için Della Portas ve Dianis'in toplumsal hareketleri şu şekilde açıklaması temel alınıyor: "Farklı protesto şekillerinin sıklıkla kullanılması izinde çatışmalı konular hakkında harekete geçen, paylaşılan inanç ve dayanışma ile kurulan informel ağlar" (1998: 16). Toplumsal bir hareket için kolektif kimlik inşasını önemli bir kriter olarak görmeyen bu tanım, Türkiye'deki kadın hareketlerinin araştırma çerçevesi için hem spesifik hem de yeterince açık. Ancak 1990'lı yıllardan bu yana toplumsal hareket çalışmalarında tartışılan bir kavram olan kolektif kimlik, günümüzde hareketleri araştıran araştırmacılar tarafından "toplumsal hareketin temel elementi" olarak anlaşılıyor (Daphie, 2011: 13) ve bu yüzden bu araştırmada kolektif bir özne olarak "biz-kadınlar"başlığı da mercek altına alınmalıdır.

çevrelerde" gelişen kadın hareketlerinden, yani [terim olarak] "çoğulluk" içinde bir gelişimden bahseder (2010: 867–868). Lenz'e göre çoğul olarak farklılaşmış bu toplumsal hareketlerin aktörleri, toplumsal yapıların mikro, bölgesel ve makro düzeyde (toplumsal) cinsiyet ilişkilerinin dönüşümü için harekete geçerler (2002: 36–37).

Bu teorik anlayıştan yola çıkarak, bu ampirik çalışma, Türkiye'de mülakat gerçekleştirilen uzmanların "kadın hareketi" kavramının ve özellikle araştırma projesi tarafından sahada bir tanım önerisi olarak sunulan çoğul "kadın hareketLERi" kavramının kullanımını nasıl ele aldıkları ile de ilgileniyor. Türkiye'deki araştırma bağlamında kadın hareket(ler)i kavramının kullanılması hakkındaki tespitlerde bulunmak adına, özellikle "Sizce kadın hareket(leri) nedir?" ve buna bağlı olarak sorulan "Kadın hareket(ler)ine sizce hangi hareketler dahil görülebilir?" mülakat sorularına verilen tepkiler ve mülakat deşifreleri karşılaştırmalı olarak bu yazı için analiz edildi.

Bazı mülakat veren kişilerce kadın hareketlerinin Türkiye'deki başarılı ve dinamik toplumsal hareketler olarak tanımlandığı tespit edildi (örneğin Bulut, 2015: 7; Anonim, 2014: 15; Kapusuz Kütküt, 2014: 15; Üstün, 2014: 12). Serpil Sancar kadın hareketlerinden kadınların özgürlüğünü talep eden ve bunun için etkinlikler düzenleyen "siyasal bir örgütlenme" olarak bahsediyor (2014: 17). Ankara Üniversitesi'nde çalışan akademisyenin tanımı daha ayrıntılı olarak şu şekilde ilerliyor:

> […] kadın özgürleşmesi için gerekli eylemleri, toplumsal aktiviteleri merkezine alan, örgütlenmiş farklı farklı kadın gruplarından oluşan, onların bir arada etkileşiminden oluşan bir siyasal hareket, kadın hareketi. […] bir siyasal hareket, daha yatay ilişkilenen, daha sivil alanda örgütlenen, daha özgürlükler odaklı örgütlenen kadın grupları ve onların siyasal eylemliliği diyebiliriz (Sancar, 2014: 20).

Siyaset bilimci Sancar, kadın gruplarının özellikle örgütlenme biçimleri ile aktivitelerine ve – "kadınların özgürlüğü" - hedeflerine vurgu yaparken[2] diğer mülakat veren kişiler verdikleri tanım önerilerinde, kadın ve toplumsal cinsiyet politikaları ile ilgili etkinliklerin nedenlerini

[2] Ankara Kadın Dayanışma Vakfı'ndan Gülsen Ülker için de kadın hareket(ler)i, örgütlenme şekilleri ve ortak hedefleri izinde karakterize edilebilir (2014: 16).

odak noktası olarak seçiyorlar. Böylelikle kadın hareketi, örneğin yüzyıllardan beri süregelen baskıya karşı "bir reaksiyon" ya da "bir başkaldırı" olarak (Anonim, 2014: 20) ve "ihtiyaçtan/ gereklilikten doğan" olarak betimleniyor (Semiz, 2014: 18). Diyarbakır'dan Kürt kadın aktivist Mukaddes Alataş için ise kadın hareketleri "erkek egemen sisteme, zihniyete, toplumsal cinsiyet rollerine karşı bir varlık mücadelesi veren gruplardır" (2015: 17).

Muğla'dan akademisyen Özlem Şahin Güngör, karma örgütlerde aktif kadınların anlayışı ile şekillenen kadın hareketi içerisindeki çok farklı siyasi-ideolojik yönelimlere atıfta bulunuyor (2015: 26). Bazı mülakat veren kişiler, kapitalizm ve patriyarka arasındaki iç içe geçmişliğin altını çiziyor ve böylelikle kadınların toplumsal konumları hakkında kesişimsel bir yaklaşım sergiliyorlar (örneğin Akgün, 2015: 14; Can, 2015: 20; Çağlayan, 2014: 26). Sol çizgide çalışmalar sürdüren Sosyalist Kadın Meclisleri (SKM)'nden Hopa'da mülakat yapılan Nurcan Vayiç Aksu için bu yüzden, toplumsal mücadelede, bedensel kimlik sınıf kimliği ile ilişkilendirilmelidir (Vayiç Aksu, 2015: 15). Kapitalist ve patriyarkal yapıların bağlamı sebebi ile Trabzon Barosu Kadın Hakları Komisyonu'ndan Bahar Bostan da kadın hareketini "sınıf hareketi"nden keskin bir şekilde ayırmaktan yana değil (2015: 14).

Bazı mülakat partnerleri için "kadın problemleri"ne ilgi gösteren ya da toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili politik talepler yükselten her toplumsal hareket, bir kadın hareketini oluştururken (örneğin Acar, 2014: 8; Cön, 2015: 14; Anonim 2015: 4) Artvin'de avukat olarak çalışan Ayla Varan kadın hareketini, konu odaklı bir şekilde, kadına karşı şiddetle mücadelenin içinden çıkan bir hareket olarak tanımlıyor (2015: 19).

Kadın hareket(ler)i mülakatlarda kısmen çok bölgesel, Türkiye odaklı bir perspektiften ele alınıyor. Bu bağlamda sıklıkla, tarihsel bir bakış açısı da kuvvetli bir şekilde sergileniyor.[3]

Bir kadın derneğinin başkanı örneğin "ciddi bir hak arayışı" sürdüren Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kadın hareketine atıfta bulunuyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kadınlar için belli hakların tesis edilmesinin

[3] Bu bakımdan bazı mülakat veren kişiler Kürt ve/ veya sosyalist aktivistler gibi kadın önder resimlerine de değindiler (örneğin Zin& Emek, 2015: 33-36).

ardından,1980'lere kadar hakların talep edilmesi izinde olmayan, sadece yardım ve destek ile ilgilenen bir örgütlenme şekli takip edilmiş. 1980 sonrasında kadınlar, bireyler olarak ön plana çıkmışlar, hayatın her alanında kadın olma farkındalığını yaymayı hedefleyen kadın hareketlerini tek tek oluşturmuşlar (Anonim 2014: 15). Tarihsel bakış açısına göre, kadınlar arasında gelenekte direngen olan toplulukların oluşması kadınların kendi anlatımının inşa edilmesinde yardımcı olur. Türk Kadınlar Birliği (TKB)'nin başkanı Sema Kendirici, Osmanlı Kadın Hareketi tarihinin Türkiye Cumhuriyeti'nde 'sessizleştirilmesi'nden bahsediyor ve bu noktada tarihsel bir anlatımın çarpıtıldığını gören ifadesi, kısa ve öz bir örnek oluyor (2014: 15).

Ulusal bir gelişime odaklanan bu perspektiflere karşılık Kürt kadın aktivist Sara Aktaş "kadın mücadelesinde", tüm "uygarlık tarihi"ni takip eden bir fenomeni görüyor: "[…] kadının köleleştirilme tarihi var ama aynı zamanda kadının bir direniş tarihi de var" (2015: 11). Bu tarihi 19. yüzyıldan başlatmak, aktivist için "batı merkezli", "oryantalist" bir bakış. Bunun yerine Aktaş, bizim tarih hesaplamamızdan önce, IV. yüzyılda gerçekleşen İskenderiye'li "Hypatia'nın Direnişi"ni kadın hareketlerinin önemli bir kilometre taşı olarak göstermeye çabalıyor (2015: 11).[4] Ankara'da ders veren akademisyen Alev Özkazanç, bunlara karşılık, kadın hareketini Batı'da gelişen "modern bir hareket" olarak açıklıyor (2014: 4).

Mülakat veren kişilerden talep edilen kadın hareket(ler)i tanımlamalarında, farklı şekillerde feminizm ile bağlar kuruluyor. Mülakat verilerindeki bölümler sunulmadan önce, feminizmin bilimsel anlayışı kısaca özetlenmelidir.

Notz için feminizm kavramı, kavram jenealojisinin tarihsel olarak tam anlamıyla geçmişe doğru kendisinin izini sürmeye izin vermeyen (Thiessen, 2010: 37–38), 1970 ve 1980'li yıllardan bu yana akademik bir disiplin olan bir teoriyi, toplumsal hareketi ifade eder (Notz, 2011: 12). Gerhard ise feminizmi "modernitenin diğer '-izmler' ya da 'büyük anlatılar'ı gibi toplumsal hareketlerin kadınlarını destekleyen, kuran ve taşıyan bir toplum teorisi ya da toplum konsepti" olarak tanımlıyor (2004: 294). Lenz için feminizm, politik bir teori olarak

[4] Bodrum Kadın Dayanışma Derneği'nden aktivist Figan Erozan için kadın hareketi 1600'lü yıllarda başlıyor (Erozan & Karslı, 2015: 8).

bünyesinde genel olarak "özgürlük ve otonomiyi, (toplumsal) cinsiyet ilişkilerindeki eşitlik ve ilişkisellik hakkındaki çeşitli söylemleri ve düşünce şekillerini" toplar (2002: 36–37). Somersan'a göre, Türkiye'deki kadın ve toplumsal cinsiyet araştırmaları hakkındaki bilimsel söylemlerde, 'Batı' geleneği ile ilişkili feminizm kavramı, aynı zamanda patriyarkal-hegemonyal toplum yapılarının temel dönüşümü için talebi de kapsar (2011: 112). Buna benzer bir şekilde, Ankara Üniversitesi'nden Serpil Sancar da feminist hareketi "sistemsel", "yapısal" ve patriyarkaya karşı konumlanmış bir örgütlenme olarak tanımlıyor (2014: 28).

Kavramın, araştırma sahalarındaki farklı açılarını ortaya koyabilmek adına, bu çalışma için Rosemary Hennessy'in geniş ve kapsayıcı tanımı üzerinden hareket ediliyor. Hennessy feminizmi:

> […] özellikle kadınların hayatlarına şekil vermek isteyen baskıcı ve sömürgeci toplumsal güçleri ve bütün insanlara zarar veren patriyarkal (toplumsal) cinsiyet ilişkilerini kavramak ve değiştirmek isteyen tartışmaların, eleştirel kavrayışların, toplumsal mücadelelerin ve özgürlükçü hareketlerin oluşturduğu bir bütün (Hennessy, aktaran Thiessen, 2010: 37–38)

olarak kabul ediyor.

Akademisyen kimlikleriyle uzman olarak mülakat verenlerin kendilerini kadın hareket(ler)i içinde yer alan bir aktivist olarak mı yoksa akademik bir iddia olmaksızın sadece aktivist olarak mı gördükleri noktası, feminizme referans verirken etken faktör olarak öne çıkıyor.

Farklı alanlarda ve formlarda, eleştirel olarak kadın hakları ve kadının baskı altına alınması ile uğraşan tüm hareketleri prensip olarak kadın hareket(ler)i olarak tanımlayan Aksu Bora gibi akademisyenler, feminizmin teorik iddiasına daha güçlü bir şekilde vurgu yapıyorlar. Bu noktada Bora'ya göre feminizm kavramı birleştirici bir rol oynuyor: "Bunların arasındaki bağlantıları kurabilen bir teorisi var feminizmin ve bu teoriyle bağlantılı bir politik hareket haline geliyor" (2014: 18). Örneğin çevre hareketi ya da tüketici hareketi içindeki kadın hareketlerinin geneli ve feminist hareket arasındaki farkın nedenini, feminizmin toplumun

bazı bölümlerinde kadınların baskı altına alınması ve toplumun genel olarak durumu arasında teorik, yapısal bir bağ kurabilme yeteneği olarak açıklıyor. Feminizm böylelikle sadece kadınlar ve kadın hakları ile ilişkilenen değil, bünyesinde hareketlerin çeşitliliğini de birleştirme yeteneğine sahip bütünsel bir toplum teorisi: "Daha bütünlüklü bakabilmek lazım, bunu da feminizm yapar"(Bora, 2014: 18).

Bora'ya karşılık akademisyen Alev Özkazanç, feminist hareket ve kadın hareketi arasındaki yakın ilişkiye atıfta bulunurken, yine de 'kadın hareketi' kavramının kendi tarafından üst bir kategori olarak kullanılması ile ilgili anlayışını vurguluyor:

> Ben feminist hareketi genel olarak kadın hareketinin bir parçası olarak da görüyorum demeyeyim. Kadın hareketi demeyi önemsiyorum. Kadın hareketinin çeşitli dallarında, ekollerinde, gelişim dinamiklerinde değişik feminist kaygıların, ilgilerin ve tarzların egemen olduğunu görüyorum (2014: 4).

Ancak Özkazanç için feminist teori, (feminist) kadın hareketinden tamamen ayrı bir şekilde ele alınamaz. Kendi akademik faaliyetleri çerçevesinde "[...] kuramı hareket dışında anlatmanın, onun gelişim dinamikleri dışında anlatmanın" çok zor olacağını ve anlamsız olacağını düşünüyor (2014: 6).

Ankara Kadın Koalisyonu'ndan İlknur Üstün, feminist hareketi, kadın hareketlerinin "motorize gücü" olarak açıklıyor: "Yani bir politika belirleniyorsa burada daha çok feministlerin […] yaptığı bir politika egemen oluyor" (2014: 50). Ankara Sosyalist Feminist Kolektif'ten bir aktivist feminist hareketi veya feminizmi ayrıca "bizim önceliğimiz" olarak tanımlarken, Üstün'ü onaylayan bir şekilde feminizmin kadın hareket(ler)i için merkezi anlamını vurguluyor (Anonim, 2014: 13). Ankara Gazi Üniversitesi'nden akademisyen Suna Başak için "feminist bir ideoloji" kadın hareketlerini etkileyen birçok farklı düşünce tarzından sadece biri (2014: 13).

Diyarbakır KAMER'den Nebahat Akkoç kadın hareketlerini, her ne kadar kendilerini öyle betimlemeseler de şayet eşitlik için mücadele ediyorlarsa temel olarak feminist hareketler olarak tanımlıyor (2015: 47-49). Akkoç, feminizmlerin çeşitliliğini ve kadınların tanımlama

gücünün altını çizmek için mülakatta bell hooks'un "dünyadaki feminist sayısı kadar feminizm tanımı vardır" ifadesini alıntılıyor (2015: 43). Muğla'da yaşayan ve yine KAMER çatısı altında yer alan aktivist Gaye Cön, kadın hareketi ile arasına sınır çekerek, diğer "örgütlenme modelleri' karşısında feminizmin belli kriterleri olan bir 'örgütlenme modeli" olarak daha temel bir tanımını dile getiriyor:

> […] feminist hareket, gerçekten hak temelli bir hareket ve […] taban örgütlenmesinden giden bir hareket. Herkesin kendi ihtiyacından yola çıkarak örgütlenmeyi yarattığı bir örgütlenme modeli. […] yapısal hiyerarşiyi reddeder, ayrımcılığı reddeder, şiddeti […] reddeder, böyle ilkeli bir şeydir (2015: 14).

Devamında Cön'e göre yapısal hiyerarşinin reddi, bu feminist örgütlenme modelinde, örneğin aktivistler arasındaki "yatay ilişki"de yansıma bulur (2015: 16).

Bazı mülakat veren kişiler, feminist hareketi kadın hareket(ler)inin içerisinde (belirleyici) bir akım olarak sınıflandırırken (örneğin Acar, 2014: 8; Şahin Güngör, 2015: 26; Üstün, 2014: 50), diğer uzmanlar açıkça feminist hareket ve kadın hareket(ler)i arasında bir ayrım yapıyor (örneğin Bora, 2014: 18, 44; Cön,2015: 14).

Her ne kadar mülakat yapılan kişiler şimdiye kadar çoğul hali (kadın hareketleri terimini) kullanmasalar da kadın hareketleri tanımının önerisi, mülakatlarda ilgi ile ve kısmen akademisyenler ve aktivistler arasında zaten var olan tartışmalara da atıfta bulunarak karşılanıyor. Handan Çağlayan, kavramın tekil ve çoğul kullanımının Türkiye'deki kadın ve toplumsal cinsiyet politikaları ile ilgili bağlamlarda defalarca tartışıldığından bahseden mülakat partnerlerinin içinde yer alıyor. Çağlayan'ın kendisi bizzat araştırma konusunun ele alınmasında, çoğul kullanımın daha uygun olacağı sonucuna varıyor:

> […] böyle tek [...] yekvücut bir kadın hareketinden ziyade, kadınların kendi farklılıklarıyla da alakalı olarak,birden fazla taleple ya da birden farklı talepleri ön plana çıkarttıran kadın hareketleri oluyor (2014: 16).

Ankara Uçan Süpürge'den Selen Doğan'da da benzer bir şekilde - bir önceki kadın

jenerasyonlarını da kastedilerek - "farklı dilimler" ve "farklı yollar" nedeniyle "hareketler" kavramı şu şekilde yansıma buluyor:

> [...] "Kadın hareketi": Ben hep bunu açıkçası bir bütün olarak algıladım ve [...] siz bana bu soruyu sorana kadar da kadın hareketleri diye çoğul olarak kullandığımı çok anımsamıyorum. Ama şimdi konuşurken fark ediyorum ki, [...] böyle bir ihtiyaç var (2014: 30).

Doğan için kadın hareket(ler)inin çoğullaşma ve farklılaşması özellikle Kürt Kadın Hareketi, LGBTİ Hareketi, insan hakları ve çocuk hakları hareketlerinin meydana gelmesi ile kendini gösteriyor (2014: 30). Kadın Koalisyonu'ndan İlknur Üstün de örgütlenme durumlarının, ilgi ile çıkarların ve ifade şekillerinin çeşitliliğini tam anlamıyla karşılayamadığından tek bir hareketten söz edilemeyeceği fikrinde (2014: 22). Kadın hareket(ler)i kavramının tanımı, Üstün tarafından "kategorik" olma özelliğinden dolayı da reddediliyor (2014: 24). Reddetme sebebini Üstün şu şekilde açıklıyor:

> Yani şudur denecek bir yapı değil, bir kere çok çeşitlilik arz ediyor, dinamik bir yapı, o kadar çeşitliliğin, farklılığın içerisinde hepsini belli bir kalıba oturtmanın kendisi zaten harekete de hareketlere de haksızlık olur. Yani sanıyorum kadın, Türkiye'deki kadın hareketi ya da hareketlerinden söz edebilmek için bir süreçten söz etmek gerekiyor (2014: 22).

Üstün, bu ifade kesitinde, özellikle kadın hareketlerinin dinamiğine ve süreçselliğine atıfta bulunurken, kavram aracılığı ile tanınması gereken kadın ve toplumsal cinsiyet politikaları ile ilgilenen aktörlerin çeşitliliği için gerekli saygıyı belirtiyor. Üstün'e göre, yoksa aktörlerin gizlenmesi ya da göz ardı edilmesi tehlikesi oluşuyor: "O da birbirinden çok farklı, çeşitli yapılanmaları görmeyi engelliyor"(2014: 26). Kadınlar ve LGBTİ konuları ile ilgilenen aktivistlerin işbirliği sebebiyle ve aralarında "dayanışma ağı" var olduğu için Reyhan Atasü-Topçuoğlu da kadın hareketi tekil kavramını reddediyor (2014: 11).[5]

[5] Denizli'den LGBTİ aktivisti Halil Kandok LGBTİ hareketini, Kürt Kadın Hareketi ve dindar-muhafazakar kadın hareketini kadın hareket(ler)inin kapsamına alıyor (2015: 24). Bunlara karşılık Diyarbakır'dan LGBTİ aktivisti Arif'e göre kadın hareketinden hariç tutulanlar ise trans kadınlar ve seks işçileri (Arif et al., 2015: 23).

Akademisyen Alev Özkazanç ise kavramı tekil kullanıyor ancak kullandığı tekil kavram geniş bir tanımı içeriyor; kendi feminist öz algısından yol çıkarak LGBTİ Hareketi ile birlikte aynı zamanda Müslüman kadın aktivistleri de bu tekil tanımın içine alıyor (2014: 23, 25). Feride Acar da İslamcı ve Kürt Kadın Hareketlerini Türkiye'deki kadın hareketinin içinde sayıyor (2014: 22). Akademisyen Acar aynı zamanda "kadınlar tarafından gerçekleştirilen hareketler" vurgusunu yaparak kadın hareketi ve LGBTİ hareketi arasında bir ayrım yapıyor (2014: 8).

Kadın hareket(ler)i ve feminist hareket ve/veya teori hakkında Türkiye bağlamında var olan entelektüel kavram tartışmalarına temel bir eleştiriyi ise sol çizgideki ÖDP'de aktif Nefise Yenigül dile getiriyor:

> […] Türkiye gibi geri kalmış […] ülkelerde bu kavramlar biraz üst düzey tartışma gibi geliyor bana. Çünkü kadınların gerçek sorunları başka, yani bizim tartıştığımız konulardan çok başka sorunları var. Yani gerçekten kimlikli, kimliksiz, kişiliksiz, yok sayılan bir kadın kitlesi var ve bu çok büyük çoğunlukta (2015: 17).

Yenigül'e göre özellikle teori bazlı bu kavram tartışmaları ve kadınların reel durumlarının göz ardı edilmesi sebebiyle kadın hareketi farklılaşmaya devam etti (2015: 19).

Sonuç

Kadın ve toplumsal cinsiyet politikaları ile ilgilenen uzmanların tanım önerileri aktörlerle, örgütlenme şekilleriyle, etkinliklerle, kadın hareket(ler)inin oluşma sebepleri yani ele aldıkları konular ve koydukları hedeflerle ilgilidir. Mülakat veren bazı kişiler, kendi tanımları çerçevesinde toplumsal hareket(ler)in bölgesel ve/ veya tarihsel ilişkilerini de açıklıyorlar. Her ne kadar mülakat sırasında sorularda yer almasa da, mülakat veren birçok kişi kadın hareket(ler)inin tanımlamaları sırasında açıkça hareket ve/ veya teori anlamında feminizm hakkında - bazen sınır da çizerek[6] - fikir beyan ediyorlar.

[6] Bazı uzmanlar mülakatlarda feminizm konseptine karşı önyargılara da değiniyor (Örneğin Akkoç, 2015: 43; Eren, 2015: 10; Keleş Yarışan, 2015: 10).

Ampirik veri gösteriyor ki Türkiye'deki araştırma sahasında kadın hareketi kavramı aktivistler ve akademisyenler arasında ağırlıklı olarak tekil olarak kullanılıyor. Al-Rebholz da Türkiye'deki toplumsal hareketler hakkındaki kendi araştırmasında, toplumun bütününü kapsayan kadın politikaları ile ilgili etkinlikleri, sivil toplum alanında bir fenomen olarak betimlemek için kavramı kendi tekil şeklinde (yani kadın hareketi olarak) kullanıyor. Kavramın çoğul hali (yani kadın hareketleri terimi) bununla birlikte Al-Rebholz için "kadın gruplarının ideolojik çoğullaşma ve farklılaşma süreci" ile ilgilidir (2011: 29).

Raporun "III.2.A. Araştırma Sahalarından Türkiye'deki Kadın Hareketlerine Örnekler" (Polatdemir, 2017) başlıklı bölümünde gözler önüne serilen araştırma sahalarındaki kadın hareketleri hakkındaki ampirik bulgular, araştırma ekibinin perspektifinden ve kavramın kullanımının teorik temeli ile ilgili olarak çoğul bir kavram olarak kadın hareketlerinden bahsetmenin anlamlı olduğunu gösteriyor. Çünkü siyasi-ideolojik farklılıklar Türkiye'deki bölgesel konumun belli konulara yoğunlaşmasında, belli etkinlik şekillerinin uygulamaya konulmasında ve birlikte kurulabilecek koalisyon imkanları çerçevesinde önemli bir rol oynuyor.

Örneğin; Ankara Üniversitesi'nde 2016 yılının mayıs ayında gerçekleştirilen atölye çalışmasında olduğu gibi, araştırma sonuçları, Türkiye'deki aktivist ve akademisyenlerle iletişim halinde, onların onaylarına sunulması sırasında, kavramın tekil ya da çoğul olarak kullanımı hakkındaki tartışmaların oldukça çekişmeli olduğunu ortaya koydu. Çoklu elementlerin bir araya gelmesiyle, kadın haklarını amaç edinip birbirine bağlanan toplumsal hareketten oluşan bu toplumsal dönüştürücü gücün zayıflaması tehlikesini beraberinde getireceği düşüncesiyle, çoğul kullanım kısmen şiddetle reddedildi. Bir akademisyene göre bunlara karşılık feminizm kavramı örneğin radikal, sosyalist ya da liberal yönelimler üzerinden farklılaşabilir.

Kaynakça

- Al-Rebholz, Anıl (2011): "Frauenpolitik in der Türkei im Spannungsfeldzwischen Lokalem und Transnationalem", içinde *GENDER: Zeitschriftfür Geschlecht, Kultur und Gesellschaft*, 28–46.
- Daphie, Priska (2011) "Soziale Bewegungen und Kollektive Identität: Forschungsstand und Forschungslücken", içinde *Journal für Neue Soziale Bewegungen* 24 (4), 13–26.
- Della Porta, Donatella; Diani, Mario (1998): *Social Movements An Introduction,* Oxford: Blackwell.
- Gerhard, Ute (2004): "Feminismen im 20. Jahrhundert. Konzepte und Stationen", içinde edt: Jens Flemming, Pauline Puppel, Werner Troßbach, Christina Vanja und Ortrud Wörner-Heil, *Lesarten der Geschichte*, *Ländliche Ordnungen und Geschlechterverhältnisse*, Kassel: Kassel University, 294–316.
- Lenz, Anne; Paetau, Laura (2009): *Feminismen und 'Neue Politische Generation', Strategien Feministischer Praxis*, Münster: Westfälisches Dampfboot.
- Lenz, Ilse (2002): "Neue Frauenbewegung, Feminismus und Geschlechterforschung", içinde edt: Eva Schäfer, Bettina Fritzsche und Claudia Nagode, *Geschlechterverhältnisse im Sozialen Wandel. Interdisziplinäre Analysenzu Geschlecht und Modernisierung*, Opladen: Leske + Budrich, 35–66.
- Lenz, Ilse (2010): "Frauenbewegungen. Zu den Anliegenund Verlaufsformen von Frauenbewegungenals Soziale Bewegungen", içinde edt: Ruth Becker und Beate Kortendieck, *Handbuch der Frauen- und Geschlechterforschung, Theorie, Methoden, Empirie*, Wiesbaden, 867–877.
- Notz, Gisela (2011): *Feminismus*, Köln: Papy Rossa.
- Somersan, Bihter (2011): *Feminismus in der Türkei, Die Geschichte und Analyseeines Widerstands Gegenhegemoniale Männlichkeit*, Münster: Westfälisches Dampfboot.
- Thiessen, Barbara (2010): "Feminismus, Differenzen und Kontroversen", içinde edt: Ruth Becker und Beate Kortendieck, *Handbuch der Frauen- und Geschlechterforschung: Theorie, Methoden, Empirie,* Wiesbaden, 37–44.